ओबीसी महिला व पंचायतराज व्यवस्था

कोरोना आणि भारतीय ग्रामीण जीवन

डॉ.शशिकांत गोकुळ साबळे,
आर.एन.सी.आर्ट्स,जे.डी.बी.कॉम.
एन.एस.सी.सायन्स कॉलेजनाशिकरोड नाशिक.
Email-sabale.uma@gmail.com

घोषवारा:-

मनुष्य देह होत न बारमबार या

शब्दाप्रमाणे,मानवीजीवनहेसुखआणिदुःखाच्याजाळ्यातव्यतीतकरतअसतानाअनेकविविधप्रकारचेप्रसंगसामोरीयेतअसतात .आजच्याघडीला भारतमहासत्ताहोण्याच्यादिशेनेवाटचालकरतअसतांनामहामारीयाशब्दाचाआजपर्यंतअर्थऐकूनहोतो ,वाचूनहोतो,पणयामहामारीच्याप्रकोपहा कशापद्धतीनेहोतअसतोहेयाआधुनिकयुगांमध्येप्रत्यक्षातअनुभवआल्यानंतरमनुष्यजन्मआजचंमहत्वदिसूनयेतआहे .मानवानेकितीहीबढाया मारल्यातरीहीत्यालामहामारीच्याप्रकोपालासामोरजातअसतांनाआपलेसर्वस्वअर्पणकरावेलागतेहेआजच्याकाळातपसरलेल्या ,जगाचीझोपउड वणाऱ्याकोरोनाच्यामहामारीनेदाखवूनदिले .खेड्यापाडयांनीबहुसंख्यजागाव्यापलेला,ग्रामीणजनजीवनजगणाऱ्या

भारतातअनेकजातीजमातीयावास्तव्यकरत आहेत.प्रत्येकाचीजीवनशैलीवेगळीजरीअसलीपरंतुत्याचीवेगळेपणअबाधितआहे .परंतुयाकोरोना महामारीच्याप्रकोपानेशहरीआणिग्रामीणअशास्वरूपाच्याभारताच्यादोन्हीघटकांनापूर्णपणेहोरपळूनकाढले .संपूर्णजगातकोरोनासंक्रमणाचीला टयेतअसतानाभारतहीत्यापासूनवंचितराहूशकला

नाही,परिणामीविकासाचीभूमिकामांडणाऱ्याभारताच्याशासनयंत्रणेचीवमोठ्यामोठ्यागप्पामारणाऱ्यानेत्यांचेतोंडनिशब्दकरणारीहीमहामारी यालाकारणीभूतथोड्याफारप्रमाणातभारताची लोकसंख्या.भारतात

उपलब्धनसलेलीआरोग्यसुविधायामुळेमहामारीचाप्रकोपमोठ्याप्रमाणातभारतीयांनासर्वस्तरावरसोसावालागला .

संमस्या विधान:-

महामारीचाप्रभावग्रामीणजीवनावरभागावरकितपतझाला ?कोरोनाविषाणूकायआहे? कोरोनाकसाहोतो?

वग्रामीणजीवनावरझालेलापरिणामजाणूनघेण्याच्याभूमिकेतूनसदरशोधनिबंधांचे प्रयोजनकरण्यातआलेआहे.

प्रस्तावना

संपूर्णजगभरथैमानघालणाऱ्याकोरोनाच्यामहामारीनेजगाचेसर्वस्तरावरीलजीवनमानविस्कळीतकेले .विकसनशीलहोणारेदेशअधोगतीच्यादि शेनेतीव्रगतीनेमागेआलेअशायाकोरोनाच्यासंक्रमणाविषयीजाणूनघेतानाअसेलक्षातयेतेकीचीनमध्येडिसेंबर २०१९मध्येउद्रेकपावलेल्यायामहा मारीनेचीनपाठोपाठइराक,अफगानिस्तान,कुवेत,बहरीन,इटली,अमेरिका,इराणअशादेशांच्यापाठोपाठजगभरातीलअनेकदेशातपसरतजाऊनभा रतामध्येहाविषाणूजानेवारी२०२०मध्येआला.भारतातकेरळमध्येपहिलारुग्णआढळल्यानंतरभारतातीलइतरराज्याततोझपाट्यानेपसरला .महा राष्ट्रत्यापासूनअलिप्तराहूशकलानाही,महाराष्ट्रातपुणेयेथेप्रथमआढळूनआलात्याच्याप्रभावाचीकल्पनालक्षातनआल्यानेतोतीव्रगतीने २०२०म

ध्येपहिल्यालाटेच्यास्वरूपातपसरलायाविषाणूच्याप्रभावानेवपसरण्याच्यागतीनेशासनयंत्रणा

हादरूनगेली.१संपूर्णभारतासहमहाराष्ट्रातभीतीचेसावटतयारझाले.पहिलीलाटजानेवारी२०२०तेसप्टेंबर२०२०याकालावधीतहोती.मात्रदुसऱ्याला

टेच्याप्रभावापेक्षाहीलाटकमकुवतहोती.संपूर्णशहरीवग्रामीणभागालाव्यापूनअनेकांनामृत्यूलासामोरेजावेलागले,ग्रामीणजीवनउध्वस्तझाले.या

संदर्भातउहापोह करण्याच्याभूमिकेतूनसदरप्रबंधाचीमांडणीकरण्याचाप्रयत्नकेलाआहे.

उद्दिष्टे :-

१)कोरोनाचीपार्श्वभूमीजाणूनघेणे.

२)कोरोनाचीचीलक्षणेवत्यावरउपायमाहीतकरूनघेणे.

३)कोरोनाच्या संसर्गमहाराष्ट्रातीलग्रामीणभागातकशाप्रकारेवकितीप्रमाणातपसरलायाविषयीमाहितीघेणे.

४)कोरोना महामारीवरशासनदरबारातीलझालेलेप्रयत्नयश-अपयशअभ्यासने.

विषयाचेमहत्व:-

प्रगतीपथाच्यावाटचालीलावजगाच्यासर्वचदेशातीलअर्थवआरोग्यव्यवस्थेलाविस्कळीतकरणाऱ्याकोरोनासंक्रमणाच्यामहामारीवरहोणारेभार

तीयस्तरावरीलप्रयत्नजाणूनघेऊनयश -

अपयशाच्यासंदर्भातमाहितीघेण्याच्यादृष्टीनेग्रामीणभागावरझालेलापरिणामाचेचिंतनकरणेहायाविषयाचामहत्त्वाचाभागआहे.

व्याप्तीवमर्यादा :-

शोधनिबंधसादरकरतानाभारतातीलग्रामीणभागमोठ्याप्रमाणावरआहेपरंतुउदाहरणदाखलमहाराष्ट्रराज्यातीलविशेषकरूनधुळेजिल्ह्यातीलग्रा

मीणभागातयासंसर्गाचाझालेलाप्रभावहीत्याचीमर्यादाआहे.

संशोधनपद्धती :-

सदरशोधनिबंधसादरकरतानाशासकियअहवाल,प्रत्यक्षभेट,मुलाखती,वृत्तपत्रे,मासिकेयासारख्याप्राथमिक

वदुय्यमसाधनांच्याआधारेयाविषयाचीमांडणीकरण्याचाप्रयत्नकेलाआहे.

गृहितके :-

१)कोरोनासंसर्गाचीझळसंपूर्णजगातव्यापलीआहे.

२)जागतिकस्तरावरवभारतातीलस्तरावरआरोग्यव्यवस्थापनातमोठ्याप्रमाणावरउणिवाआहेत.

३)कोरोनाच्यासंसर्गानेग्रामीणजीवनउद्ध्वस्तझाले.

विषयविस्तार:-

विविधताआणिसंस्कृतीसाठीसुपरिचितप्रसिद्धवलोकसंख्येच्यातुलनेतजगाच्यापाठीवरदुसऱ्याक्रमांकावरअसलेल्यामाझ्याभारतदेशातबहुसं

ख्यजनसमुदायखेडेगावातवास्तव्यकरूनआहे.महात्मागांधीयांनीभारतालाएकग्रामीणदेशम्हणूनसांगितलेहोते.

स्वातंत्र्यानंतरच्याकाळातीलशासनस्तरावरीलप्रयत्नांनीसर्वचक्षेत्रातउन्नतीहोतानादिसूनयेत होती

,परंतुभारतातीलआरोग्यसुविधाह्यालोकसंख्येच्यामानानेनगण्यआहे,भारतप्रगतशीलदेशाच्यारांगेतअसलातरीआरोग्याच्याबाबतीतआपणयुरोपियनदेशांच्यातुलनेतखूपचमागेआहोत.आपत्कालीनपरिस्थितीतशासकीययंत्रणेचीनेहमीचपितळउघडेपडते,हे कोरोना महामारीने दाखऊन दिले.

आजच्याघडीलाभारतातीललोकसंख्याआपल्यादेशातीलडॉक्टरआणिरुग्णयांचेप्रमाणजरपाहिलेतर १:१०००इतकाआहे.प्रत्येकालाआरोग्यसुविधामिळणेकठीणआहे.संसार्गाच्याविळख्यातजगालाखाईतलोटणाऱ्या कोरोनाच्यालाटेनेहेसिद्धकरूनदाखवलेभारतहीत्यासअपवादनाही.

कोरोनाविषाणूज्यालाcovid-19असेम्हटलेजाते.हाविषाणू

डिसेंबर२०१९मध्येचीनमध्येवूहानशहरातआढळलातिथूनसर्वजगभरपसरतभारतातजानेवारी२०२०मध्येआला.मार्चअखेरपर्यंतसर्वराज्यांमध्येप्रामुख्यानेशहरीभागातपहिल्यालाटेनेआपलीपायामुळेरुजवली.ग्रामीणभागातफारसाप्रभावपहिल्यालाटेतदिसूनआलानाहीकोरोनाहाविषाणूजरीआकारानेलहानअसलातरीत्याचेमानवीशरीरावरदुष्परिणाममोठ्याप्रमाणावरहोतात.कोरोनाचीलक्षणेजाणूनघेतलीअसता.ताप,खोकलाआणिश्वासघेण्यासअडथळाहीमुख्य

लक्षणेआहेत.WHOनेमार्च२०२०मध्येयालामहामारीम्हणूनघोषितकेले.२कोरोनाहाआजारएकाव्यक्तीकडूनदुसऱ्याव्यक्तीकडेपसरतोत्याच्यासंक्रमणाचीगतीखूपजास्तअसल्यानेतोलवकरपसरतोम्हणूनमास्कलावणे,सोशलडिस्टन्सपाळणे,हातवारंवारधुणे,स्वच्छताठेवणे,कामापुरतेचबाहेरपडणे,विनाकारणफिरूनये,सँनीटायझरचावापरकरणेअसे

निर्देशदेण्यातआले.पहिल्यालाटेच्याप्रभावाचीजाणीवलक्षातघेताकेंद्रसरकारच्यामाध्यमातूनपंतप्रधानांनी२४

मार्च२०२०मध्येसंपूर्णदेशलोकडाऊनकरण्यातआले.सर्वसंसाधनेबंदकरण्यातआलीकरोनामहामारीमुळेसंपूर्णजगथांबल्यासारखेवाटले,सर्वजगालानवीनअसलेल्यायाविषाणूनेसर्वचशासकीय यंत्रणाचेधाबे

दणाणूनसोडले.ग्रामीणभागातहीप्रतिबंधकरण्यातआलाप्रत्येकगावानेदुसऱ्यागावातीलकोणीहीव्यक्तीप्रवेशकरणारनाहीयासाठीदक्षताघेतली.पोलीसपाटील,सरपंच,ग्रामपंचायतसदस्ययांनीगावाच्यामुख्यठिकाणीनाकाबंदीकेली.झाडेतोडूनरस्तेअडवण्यातआले.सर्वचठिकाणीयेणारीजाणारीवाहतूकबंदकरूनगावेब्लॉककरण्यातआलीयाचीउदाहरणादाखलसांगावयाचेझाल्यासनंदुरबारजिल्ह्याचेकलेक्टरडॉ.राजेंद्रभारुडेयांनीनंदुरबारजिल्ह्यातीलखेडोपाडीयेणारे-जाणारेरस्त्यांवरनाकाबंदीठेवली.पहिल्या लाटेच्या वेळी असेधोरणराबविण्यात आले.

सुरुवातीच्याकाळातशहरातवग्रामीणभागातअतिशयभीतीचेवातावरणहोतेकित्येकलोकगावातूनशेतातराहण्यासनिघूनगेले.मात्रअशाकालावधीतशेतकरीजीवनसंकटात आले

कारणशेतीसाठीलागणारीसाधनसामग्रीबियाणेऔषधेयांच्याकिमतीमात्रदुपटीनेवाढवल्या,किराणादुकानदारांनीमोठ्याप्रमाणावरयाकोरोनाकाळातसंधीसाधूनदुपटीच्याकिमतीवस्तूविकल्या.जीवनावश्यकअसलेल्यावस्तूंच्याकिमतीदेखीलमोठ्याप्रमाणावरवाढकरण्यातआलीकोरोनाच्यानावानेमालयेतनाहीम्हणूनमोठ्यादरानेवस्तूविकूलागलेदुकानदाराकडेगरजूलाईनीतउभेराहूनवस्तू घेत.वेळेचे बंधन असल्याकारणे कोणत्याहीप्रकारचीदादनमागतानिमूटपणेजनता यामहागाईलासामोरेजातअसे. उदरनिर्वाहासाठीवस्तूघेतअसता

जाबविचारलाअसताघ्यायचेअसेलतरघ्यानाहीतरदुसरेतयारआहेअशापद्धतीनेग्रामीणजीवनातीललोकांची लुट

झाली.दुकानदारांचीमनमानीमोठ्याप्रमाणावरयाकाळातवाढलीआहेअसेनिदर्शनासआले.प्रत्येकलोकांच्यामनातभीतीचेवातावरणहोतेयाकाळातप्रत्येकजणशहरीभागातवाढतअसलेल्यापेशंटचीलोकसंख्यापेशंटचीसंख्याकितीवाढलीहेआपल्यामोबाई लच्यामाध्यमातूनबघतअसेप्रत्येकव्यक्तीरोजकोरोनाच्याच्याअपडेटबघतअसे.३तालुक्यातूनहळूहळूजून२०२०पर्यंतखेड्यातीलग्रामीणभागातकोरोनाचाशिरकावझाला.लांबदहा किलोमीटरवरअसलेल्यापेशंटचीभीतीलोकांनावाटूलागेलीज्यागावातीलकोरोनाचापेशंटअसेलत्यागावातीललोकांनाकोणीहीयेऊदेतनसे.तसेच त्यांच्याशीसंपर्कदेखीलकोणीकरतनसेशासकीय यंत्रणेच्या सुविधांच्या अभावाने ग्रामीण भागात कोरोनाचासंसर्गानेएखादा व्यक्ती घरीच मयतझाला(नैसर्गिक अथवा कोरोनाच्या भीतीने आत्महत्या करून) तर

त्याव्यक्तीच्याजवळकोणीजातनसे.घरातीलबायकाआणिमुलंयांनीचत्याव्यक्तीलाउचलूनबाहेरकाढूनकाढतअसे.कारणकोणत्याचप्रकारच्यासुरक्षिततेच्यासुविधानसल्याकारणानेग्रामीणभागातदयनीय

परिस्थितीयाठिकाणीदिसूनआले.अक्षरशःजेसीबीच्यासहाय्यानेलोकांनास्मशानातघेऊनजाऊनचितेवरतीठेवण्यातआलेवअंत्यविधीकरण्यात आलायाअंत्यविधीलायेणेतरदूरचकोणीहीत्याकुटुंबाशीसंपर्कदेखीलकरतनसे.

संसर्गानेमयतझालेल्याव्यक्तीचेसर्वविधीत्याकुटुंबानेवैयक्तिककरावेअशीभीतीयुक्तवातावरणनिर्मितीग्रामीणभागातपहिल्यालाटेतझाल्याचे दिसूनयेते.पहिल्यालाटेतग्रामीणभागातफारसाशिरकावझालानसलातरीमात्रकितीमोठ्याप्रमाणावरशासकीयस्तरावरीलसूचनांनुसारगावांमध्ये प्रतिबंधकरण्याच्याभूमिकेतूनपहिल्यालाटेतमोठ्याप्रमाणातपावलेउचललीगेलीजंतुनाशकफवारणीकरणे,प्रवेशबंदी,सनीटायझरचावापर,लोकांनाराशनपाणीउपलब्धकरूनदेणेयासारख्यासुविधांमुळेव आजाराची भीती बाळगून सर्वच धर्मिक ,लग्न बंद केल्यामुळे

ग्रामीणभागातफारसाप्रभावपहिल्या लाटेतदिसूनआलानाही.४

पहिल्यालाटेतीलपरिस्थितीमुळेग्रामीणभागातअनेकांनाबेरोजगारीलासामोरेजावेलागेल,महागाईसामोरेजावे,लागेलशेतकऱ्याच्याउभ्यापिकाचे नुकसानझाले,पिकलेलामालकोणीघेतनसे,पीककाढणीलाआलेअसतात्यासाठीमजूरभेटतनसतअशीउदासीनतायाकोरोनाच्यालाटेतग्रामीणभागातदिसूनआली.एकंदरीतवातावरणाच्यामाध्यमातूनग्रामीणभागातमीआणिमाझ्यापुरतंकुटुंबएवढीचभूमिकायापहिल्यालाटेतदिसूनयेते.अनेकसमस्यांच्याविवंचनेतूनजातअसतानाग्रामीणभागातअफवांचेपेवमात्रमोठ्याप्रमाणावरपहिल्यालाटेतआलेत्यातप्रामुख्यानेकोरोनाहाआजार नसूनहीबाहेरचीभूतबाधाआहे.अशीअफवाग्रामीणभागातमोठ्याप्रमाणातखेडोपाडीप्रसारितझाल्याचेदिसूनयेतेयावरप्रतिबंधात्मकउपचारदेखील करण्यातआले.बळीदेणे,जाड्या बूटयाएकत्रकरूनगावबांधणीकरणे , अनेकांनी पथ्य पाळले

अशाप्रकारचीविधीवतउपचारग्रामीणभागातझाल्याचेलक्षातयेते.कोणत्याहीप्रकारचीआपल्यागावातकोरोना येऊनयेहात्यामागचाहेतूअसावा.५

प्रत्येकाच्यामनातप्रचंडभीती

होतीसर्वसाधारणआजारअसलातरीतोघरीचदुरुस्तकेलाजातअसेपणदवाखान्याचेनावकाढलेजातनसेकारणदवाखान्यातगेलोतरकोरोना झाला असे सांगण्यात येईल आणि कोरोना म्हणजे मृत्यु असा समज ग्रामीण भागात झाला होता.म्हणूनभीतीपोटी अनेकलोकघरीचउपचारकरतपण दवाखान्यात गेले नाही परिणामी दुसऱ्या आजाराने ग्रस्त दवाखान्यात उपचार न केल्यामुळे मयत झाले असे लक्षातयेते६.

कोरोनासर्वांनानवीनअसल्यामुळेआरोग्ययंत्रणापूर्णपणेसक्रियहोऊशकलीनाही.आरोग्यकेंद्रावरीलथोड्याफारप्रमाणातउपचारवमार्गदर्शनहोतन

व्हतहोतेपणउपकेंद्रावरमात्रकोणत्याहीप्रकारचीयंत्रणासक्रियनव्हतीकारणएकाउपकेंद्रावरकमीतकमीपंधरातेवीसखेडेअवलंबूनअसल्यामुळेवद वाखान्यातीलकर्मचारीसंख्यामर्यादितअसल्याकारणेआरोग्ययंत्रणानिष्क्रियठरतानादिसूनयेते.मगकुठेतरीगावातएखाद्याव्यक्तीकडेकिंवादु कानावरगोळ्याऔषधेदिलीजातअसतात,मात्रतोव्यक्तीऔषधेविकूनतोआपलाफायदाकरूनघेतांनादिसतो.आशाअपुऱ्यासाधनसामग्रीमुळेवपुरे साकर्मचारीवर्गनसल्याकारणास्तवग्रामीणभागातलीअसलेल्याउपकेंद्राच्याकार्यात अपयश आले. पहिलीलाटसाधारणतःसप्टेंबर२०२० पर्यंतप्रभावीअसल्याचेदिसूनयेतेतरत्यानंतरजनजीवनपुन्हासुरूझाले.मात्रसप्टेंबर२०२० ते जाने.२१०२१

याकालावधीतशहरवग्रामीणभागातअनेकांनी आपले

राहिलेलीविधीकार्यक्रमउरकूनघेण्याच्यामागेलोकांनीप्रकारेसपाटाचसुरूकेला.उदाहरणार्थलग्न,धार्मिककार्यक्रमयासारखेकार्यक्रममोठ्याप्रमा णावरहोऊलागले.परिणामीपुन्हाकोरोनाच्याविषाणूंनीडोकंवरकाढण्याससुरुवातकेलीआणित्याचीसुरुवातहीशहरीभागातजानेवारी २०२०मध्येदु सऱ्यालाटेच्यास्वरूपातनिर्माणझालीपहिल्यालाटेमुळेअनेकलोकबेरोजगारझालेहोतेरोजगारीसाठीवणवणकरतहोतेनिर्बंध न पाळता गर्दीमोठ्याप्रमाणातकरतानादिसतहोती,जणूकाहीकोरोनासंपूनचकेलाकीकायअश्याप्रकारेभीतीमुक्तलोकांचीवर्तणूकहोती.परंतुयादुसऱ्यालाटे च्या कोरोना संक्रमणाचीगतीपहिल्यालाटेपेक्षाअधिकअसल्याकारणास्तवदोनमहिन्यातचसंपूर्णशहरीवग्रामीणभागयाविषाणूनेव्याप्तकेला.

मोठ्याप्रमाणावरपेशंटची

संख्याहीशहरवग्रामीणभागातवाढतांनादिसूनआली.फेब्रुवारी,मार्च,एप्रिलमहिन्यातमोठ्याप्रमाणावरसंख्याहीवाढलीअशापरिस्थितीतशासकीय यंत्रणावारंवारसूचनादेऊनहीलोकांनीपहिल्यालाटेप्रमाणेकोणत्याप्रकारचेनिर्बंधआचारसंहितान

बाळगतागर्दीकेल्यामुळेयाविषाणूचाकहरमोठ्याप्रमाणातपसरलापरिणामीदवाखान्यांमध्येबसायलाजागानव्हतीतरउपचारकसेहोणार.शासकी यदवाखान्यांमध्येअसलेल्याउपलब्धसाधनपेक्षापेशंटचीसंख्याजास्तअसल्याकारणास्तवघाटेलाखाट

लागूनपेशंटझोपलेअसतीलतरसोशलडिस्टंसिंगकसेटिकणारपरिणामी

एकापासूनअनेकांनासंसर्गवाढतहोता.७ग्रामीणभागातअनेकडॉक्टरस्वतःच्याव्यवसायानिमित्तसेवादेतहोतेपरंतुकोरोनाच्याभीतीनेतेडॉक्टरदे खीलनिघूनगेल्याचीदिसूनआले.

अशाअवस्थेमध्येजेडॉक्टरथांबलेत्यांनीस्वतःचाआर्थिकफायदामोठ्याप्रमाणावरकरूनघेतलाउदाहरणदाखलसांगावयाचेझाल्यासजेइंजेक्शन गोळ्याशंभररुपयालाभेटतहोतीतेतीट्रीटमेंटएकापेशंटमागेहजाररुपयाच्यापेक्षाजास्तपैसेघेऊनदिलीजातहोतीकारणत्यावेळेसडॉक्टरएक आणिपेशंटहे१००च्याजवळपासअशीपरिस्थितीग्रामीणभागातदिसूनआल्याचेलक्षातयेते.खर्चसर्वसामान्यव्यक्तीलानपेलवणाराअसल्याकार णास्तवतोअंगावरकाढतअसेपरिणामीकोरनाचाप्रभावअधिकपसरल्यानंतरत्याला

ऑक्सिजनयुक्तबेडसाठीशासकीयदवाखान्यातजावेलागतअसेपरंतुयापेशंटसाठीआवश्यकत्यासुविधाउपलब्धहोऊशकतनव्हत्या.मार्च,एप्रिल आणिमेयामहिन्यांमध्येअनेकलोकांनाऑक्सिजनयुक्तबेडचीउपलब्धतायाकाळातहोऊशकलीनाहीकारणउपलब्धसाधनपेक्षापेशंटचीसंख्याही मोठ्याप्रमाणावरअसल्यानेशासकीयरुग्णालयातअक्षरशःजमिनीवरझोपूनसिलेंडरलावूनपेशंटउपचारघेतअसतानाचेचित्रदिसूनयेते.डॉक्टरवयं त्रणाअपुरीपडल्यानेपेशंटच्यामृत्यूचेप्रमाणवाढूलागलेकारणकाहीपेशंटउपचाराचीसुविधांचीकमतरतापडल्यामुळेमयतसंख्या वाढली.तसेच

रुग्णालयात उपचार घेत असतांनापेशंटबाजूचापेशंटदगावलाआताआपलाहीनंबरआहेअशीधास्तीखाऊनमृत्यूपडल्याचेनिदर्शनासआले. खेड्यातीललोकांच्यामनातएकभीतीचेवातावरणतयारझालेतेम्हणजेदवाखान्यातगेलेलाव्यक्तीपरतयेतनाहीकारणअनेकपेशंटगेलेतेसुखरूपप रतआलेचनाही.मगग्रामीणभागातसर्वसाधारणडॉक्टरकडूनउपचारकरणे,अंडी,मांसाहारवकफनाशकम्हणूनदारूच्याविशेषकरूनमोहाच्यादारू च्यासेवनाचेप्रमाणमोठ्याप्रमाणातवाढलेअनेकशाकाहारीवधार्मिकपंथांमध्येसमावलेलीमाळकरी,भक्तिमार्गाचेव्यक्तीस्वतःचाजिववाचावाम्ह णूनदारूआणिमांसाहारघेण्याकडेत्यांचामोठ्याप्रमाणावरकलयाकाळातवाढलेलादिसूनयेतो.दारूच्यासेवनानेवअंडी,मांसाहारआणिकोरोनालाल ढण्याचीताकदमिळतेअसासमजझाल्यामुळेमोठ्याप्रमाणावरशाकाहारीअसलेलेव्यक्तीमासाहारीझाल्याचेनिदर्शनासयेऊनआले. अनेकगावांमध्ये ७०%शाकाहारीअसलेलाजनसमुदायआज२० % वरयेऊनपोहोचलाआहे.८ यालाफक्तलोकांनीस्वतःची नघेतलेलीकाळजी.बेजबाबदारपणे निष्काळजीपूर्वक गर्दीहीसर्वस्वीजबाबदारआहेत.शासकीययंत्रणेलाकोणत्याचप्रकारेनसहकार्यकेल्यामुळेवबिकटपरिस्थितीनिर्माण झाली.शेवटीशासकीय यंत्रणाकमी पडल्या मुळेअनेकलोकांनास्वतःचेप्राणगमवावेलागलेयाचेउदाहरणघ्यावयाचेझाल्यासधुळे जिल्ह्यात राज्याच्या एकुण लोकसंख्येपैकी १.७६टक्के म्हणजेच १७०७९४७लोक राहतात. राज्याचा दर चौ.कि.मी ला ३१४लोकसंख्येच्या घनतेच्या तुलनेत जिल्ह्याची दर चौ.कि.मी. ला लोकसंख्येची घनता २१२आहे.जिल्ह्यातील एकुण ६८१गावे (३ओसाड गावासंह) ४तहसिलातील सामूहीक विकास गटात सामावलेली आहेत.

धुळे जिल्ह्यातील आरोग्य सुविधा:-

अ.न.	आरोग्य सुविधा	संख्या
१	रुग्णालये	०८
२	दवाखाने	२७
३	प्राथमिक आरोग्य केंद्र :	41
४	प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्र :	230
५	100 खाटांचे उपजिल्हा रुग्णालय :	1 (शिरपूर)
६	50 खाटांचे उपजिल्हा रुग्णालय :	1 (दोंडाईचा)

*https://zpdhule.maharashtra.gov.in ९

धुळेजिल्हा२०,४८,७८१ (इ.स. २०११नुसार)एवढीलोकसंख्याअसलेल्याठिकाणीएकशासकीयरुग्णालय४ तालुकास्तरावरीलप्रत्येकतालुक्यातअसलेलीदवाखानेयातालुक्यातीलआरोग्यकेंद्राच्याखालीअसलेलीउपकेंद्रेयांचीसंख्याबघितलेअसतालोकसं ख्येच्यातुलनेतहीआरोग्यव्यवस्थाहीखूपचकमीपडली.महामारीच्याप्रकोपालासामोरेजातअसतानाकर्मचाऱ्यांचीअसलेलीकमतरतावदवाखान्या तअसलेल्याआवश्यकअश्यासुविधाऔषधांच्यासुविधाऔषधांच्याअभावामुळेयादुसऱ्यालाटेतप्रत्येकगावातदहावर्षांमध्येजेवढीमाणसेमयतझा लीअसतीलतेवढेमार्चआणिएप्रिलयादोनमहिन्यातमयतझालीआणिम्हणूनदुसऱ्यालाटेनेकित्येककुटुंबउद्ध्वस्तझाली.मरणालातरुण,म्हातार पणहाफरकयादुसऱ्यालाटेतनव्हतासर्वचवयोगटातीलमाणसेमरतहोती. मोठ्यासंख्येनेमयतहोणाऱ्यांची कारणमिमांसाकेली असता एखाद्याव्यक्तीला शुगर, बिपी किवा इतर

आजारअसलेल्यालोकांचीमोठ्याप्रमाणावरयातभरहोतीकारणदवाखान्यातगेल्यानंतरत्याव्यक्तीलाजुनाआजारआहेका ?हेलक्षातन घेताफक्तCOVIDटेस्टपॉझिटिव्हआलीहेलक्षातठेवूनडॉक्टरांकडेअसलेलेकोविडची उपचार केले जात याप्रकारामुळेपेशंटला जुन्या आजाराचा कोणताही संबंध ठेवला जात नसे त्यालारेमंडीरिसिव्हरसारखे पावरफुल इंजेक्शन दिली जात इतर औषधाचीगरजआहेकापरंतुतसेलक्षातनघेतासरळसरळएकचउपचारकोणत्याहीपेशंटसाठीठरविण्यातआल्यामुळेअनेकलोकयाऔषधांमुळेबळी पडल्याचेदिसूनयेतेकित्येकांनाओव्हरडोसझाल्याकारणास्तवत्यांचामृत्यूझाल्याचेदिसूनयेतेकारणकित्येकपेशंटनेतों डाचेमास्ककाढूनटाकल्या चेनिदर्शनासआले.एकंदरीतवाढलेलीरुग्णांचीसंख्यावडॉक्टरांच्याडोक्याचाताणयामुळेअनेकपेशंटत्यांनामृत्यूलासामोरेजावेलागले ,हेसर्वशासकी यवखाजगीरुग्णालयांमध्येआढळूनआलेकारणकुठेहीगेलाततरयाआजारावरहाचउपचारहोईलअसेसांगूनडॉक्टरांनीउपचारकेल्याचेदिसूनआले . परिणामीकित्येककुटुंबांचीकर्तेपुरुषसंपुष्टातआले.घरेउद्ध्वस्तझाली.

प्रत्येकघरातीलएकाव्यक्तीच्यामागेदोनतीनकिंवाचारवर्षेमयतांचीसंख्यादिसूनयेते.सर्वचशहरीवग्रामीणभागालाही झळमोठ्याप्रमावरसोसावीलागलीअशायादुसऱ्यालाटेनेसर्वग्रामीणजीवनसंपुष्टातआलेकारणदवाखान्यात मयतझालेल्याव्यक्तीलाशासकीययंत्रणाविल्हेवाटलावतअसेपणघरीचविलगीकरणकरूनमयत झालेल्याव्यक्तीलात्याच्याकुटुंबानेउचलायचेवत्याचीअंत्यविधीकरायचीमगअक्षरशः ट्रक्टरने प्रेतवाहूननेऊनचितेवरटाकूनजाळल्याचीनिदर्शनासआले.काहींनीप्रेतालास्वतःच्याचशेतातखड्डा कोरून अंत्यविधीकेला. दशक्रियाविधीफक्तघरातल्यामाणसांनीचकरायचा,कोणतेहीविधीनाहीफक्तकरावयाचेम्हणूनकरावयाचेअशीदयनीयअवस्थागावांमध्येदिसून आली.शासनानेप्रतिबंधात्मकलसीकरणमोहीमसुरूकेलीमात्रत्यालाहीफारसाप्रतिसादग्रामीणभागातमिळतनाहीकारणकित्येकांनालसीकरणामु ळेत्रासहोतोअशीअफवामुळेग्रामीणभागातलसीकरणाचावेगकमीआहे.१०

दुसऱ्याकोरोनाच्यालाटेनेजीवनसंपूर्णउदासीन,धास्तावलेले,कुटुंबातीलपोशिंदागेल्याचेदुःखप्रत्येकघराघरातदिसूनयेतेकारणगावम्हटलाकीएक मेकांच्यानातेवाईकांचंअसलेलंपरिवार,एकापरिवारातझालेलेनुकसानाचीझळ दुसऱ्याहीपरिवारालाझाल्याचेदिसूनयेते.यामुळेउदासिनतामोठ्याप्रमाणातदिसूनयेते.प्रत्येककुटुंबातएकतरीघटनागावातझाल्याचेदिसूनयेतेम्ह णूनदुसऱ्या लाटेच्याकाळातमोठ्याप्रमाणावरदुःखाचेसावटअसल्याचेदिसूनयेते.

सारांश

थोडक्यातसांगावयाचेझाल्यासग्रामीणभागहापहिल्याकोरोनाच्यालाटेच्यातुलनेतदुसऱ्यालाटेतपूर्णपणेहोरप ळलागेलायाचीउदाहरणेघ्यावयाची झाल्यासधुळेजिल्ह्यातीलएकूणलोकसंख्या,शासकीयरुग्णालयांचीसंख्या ,प्राथमिकउपकेंद्रांचीसंख्या,त्या तुलनेत COVID सेंटरयांचीसंख्याएवढे असले तरी परंतुआवश्यकअसणारीऔषधे ,ऑक्सिजनचा अभावहीसर्वातमोठीउनिवहीप्रत्येकजिल्ह्यामध्येदिसूनयेतेकारणमार् च-एप्रिल२०२१ महिन्यामध्येऑक्सिजनचापुरवठाकरणारीयंत्रणानसल्याकारणास्तवअनेकलोकांनामृत्यूलासामोरेजावेलागलेआहे .खाटांचीसंख्यापेक्षाजास्त असलेलीरुग्णआणिशासकीययंत्रणेचीकार्यरतअसलेलीयंत्रणाकमीपडल्यामुळेमोठ्याप्रमाणातजनसमुदायमृत्यूच्याखाईतलोटलागेला .लोकांची

आर्थिकपरिस्थितीहीखाजगीदवाखान्यांमध्येउपचारकरण्याचीऐपतनसल्यामुळेबहुतांशीलोकांनीहाआजारअंगावरचकाढलाहोतोअतिसंसर्गझाल्यानंतरवहोमकोरोनटाईममुळेआरोग्यसुविधानमिळाल्यामुळेपेशंटहाअतिगंभीर होऊनदवाखान्यातजावे लागले तसेचदवाखान्यातीलपेशंटचीगर्दीपाहूनसंपूर्णआयुष्यातग्रामीणभागातीलत्या व्यक्तीनेकधीदवाखानापाहिलानाहीतोमात्रडायरेक्टआयसीयूमध्येगेलाअसतातेथेअसलेल्यापेशंटचीगर्दीवत्यांचीअवस्थापाहूनतोपेशंटअधिकचगंभीर होऊन धास्ती खात असे,तसेचउपचारघेतअसतानाजरपेशंटदगावलाअसेलतरत्याचेप्रेतशासकीयदवाखान्यांमध्येदोन ,तीनदिवसपडूनराहतअसेकारणत्यापेशंटचेअसलेलेनातेवाईककोणत्याचप्रकारचीकारवाईकरण्यासाठीपुढेयेतनसल्यामुळेशासकीययंत्रणापुढेचालूचशकतनसेआणिबाजूलापडलेले शव पाहून चांगल्यापेशंटचीमानसिकताबिघडतजाऊनत्याच्यामनावरविपरीतपरिणामहोऊनतोअधिकचखचतजाऊनशेवटीतोहीमृत्युलाअलिंगनदेतअसे . अशीनिरागसअवस्थायाकाळातफेब्रुवारी-मार्च-एप्रिल२०२१महिन्यातग्रामीणलोकांचीझाल्याचेदिसूनयेते.

दिनांक	एकूण मृत्यु	प्रलंबित अहवाल	बाधितरुग्ण	घरी सोडलेले
१५/२/२०२१	३९१	१७२	१४९६०	१४३९५
२/३/२०२१	३९२	५१०	१५८८७	१४६५४
१५/३/२०२१	३९५	११०१	१८६५१	१४८०२
३१/३/२०२१	४२३	२१७५	२५४८०	१९६४५
१५/४/२०२१	४८६	६८०	३१६८०	२७५८०
३०/४/२०२१	५८५	१३९	३७८४७	३३६६७
१५/५/२०२१	६५७	२७२	४०८४३	३८४२८
३०/५/२०२१	६६४	८६७	४२०९०	४०५६२

*https://www.lokmat.com/dhule/covid-care-centers-district-are-empty-a708११

धुळेजिल्ह्यातीलमृत्यूचेप्रमाणमोठ्याप्रमाणातअसलेलीआकडेवारीवरूनआपणासलक्षातयेतेकीशहरीवग्रामीणभागातीलअसलेल्याआकडेवारीमध्येग्रामीणभागाचीलोकसंख्याहीमोठ्याप्रमाणावरदिसूनयेते.

निष्कर्ष

covid-19 च्यामहामारीमुळेभारतीयग्रामीणजीवनालाजाने.२०२०तेमे२०२१पर्यंतच्याकाळातदोनलाटांनासामोरेजावेलागलेयातअनेककुटुंबउध्वस्तझालीपणयासजबाबदारकोणयांच्याउणिवांचाशोधघेतलाअसता.शासनस्तरावरीलझालेलेप्रयत्नपणयाप्रयत्नांनाआपणजनतेनेकितीसहकार्यकेलेहेहीजाणूनघेणेमहत्त्वाचीआहे.प्रत्येकानेप्रतिबंधात्मकजीवनअवलंबिलेअसलेतरअसतेतरकदाचितहीवेळआलीनसती.एवढाप्रकोपझालानसता,असाप्रकोपनहोताभविष्यातयेणाऱ्यालाटेसाठीस्वतःसक्षमहोणेगरजेचेआहे.आगामीकाळातआपणशासनयंत्रणासहकार्यकेलेतरनिश्चितचशहरीवग्रामीणभागातयाआजाराचाप्रकोपवाढूशकणारनाहीयामहामारीच्याप्रकोपालासामोरेजाण्यासाठीआपणहीजागरूकराहणेगरजेचेआहे .

१)शासनाकडूनप्रत्येकसूचनांचेतंतोतंतपालनकरून भावीलसीकरणालासहकार्यकरावेअफवांवरविश्वासठेवूनये.

२)कोरोनाआजाराबाबतभीतीबाळगूनयेपणकाळजीघ्यावीवइतरांनाहीकाळजीघेण्यासप्रवृत्तकरावे.

३)डॉक्टरांनीकोरोनापेशंटचीचौकशीकरूनउपचारकरावागरजअसेलत्याचमेडिसिनप्रमाणातद्यावेत,प्रथमडॉक्टरांनीपेशंटच्यामनातीलभीतीनष्टकरावीकारणभीतीनेचअनेकव्यक्तीदगावल्याचीदिसूनयेते.

४)शासनस्तरावरकोरोनाजनजागृतीव्हावी.

५)प्रत्येकजिल्ह्यातऑक्सीजनप्लांटअसावा.

६)शासकीयदवाखान्यातीलडॉक्टरवकर्मचारीवर्गवाढवावेत.

७)गावोगावीअसलेल्यापदाधिकाऱ्यांनीशासकीयसूचनांचेतंतोतंतपालनकरावेतसेझाल्यासप्रकोपवाढू शकणारनाही.

८)प्रत्येकगावातप्राथमिकउपकेंद्रसुविधानिशी असावी.

९)प्रत्येकव्यक्तीनेपर्यावरणाच्यासंतुलनासाठीऑक्सिजनपुरवणारीझाडेलावावीवजगवावीनिसर्गाच्याऑक्सिजनाचापुरवठानेचभविष्यातीलयेणाऱ्यासंकटांनासामोरेजाण्याचीशक्तीमिळूशकते.

शासनालायंत्रणेलादोषदेण्यापेक्षाआपणस्वतःसमजूनघेऊनगरजेपुरताआवश्यकअसलेल्याआचारसंहिता पाळल्यास निश्चितचआगामीकाळातकोरोनाचेसंकटटळूशकेल.

संदर्भ सूची

१)जगताप योगेश,युनिक फीचर्स मासिक,महाअनुभव ,जून २०२१ मुंबई

२)https://www.bbc.com/marathi/india-52059448

३)मुलाखत :-वसंत रमेश ठाकरे,सरपंच, विहीरगाव ता. साक्री जि.धुळे दि१/६/२०२१

४) औउटलुक ३ मई २०२१

५)मुलाखत:-श्रावण गावित सामाजिक कार्यकर्ता आमळी ता.साक्री जी.धुळे, दि२२/५/२०२१

६)मुलाखत:धनालाल मन्या गांगुर्डे बंधारपाडा (वडील मयत) ता. जि.नंदुरबारदि२/६/२०२१

७) मंगलदास चौरे (वडील कोविड सेंटर भाडणे अँडमिट)मोगरपाडा ता. साक्री जि.धुळे दि.१२/६/२०२१

८)गजमल ठाकरे ,मा.सरपंच, नवापाडा ता. साक्री जि.धुळे दि. १२/६/२०२१

९) *https://zpdhule.maharashtra.gov.in

१०)मुलाखत: हिम्मत सखाराम साबळे सरपंच,नागझिरी ता. साक्री जि.धुळे दि.१३/५/२१

११)https://www.lokmat.com/dhule/covid-care-centers-district-are-empty-a708